

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ**

Кафедра конституційного і міжнародного права факультету № 4

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

до семінарських та практичних занять з навчальної дисципліни

«Актуальні проблеми міжнародного публічного права»

**вибіркових компонент освітньо-професійної програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

081 Право (Поліцейські)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 4.
Протокол від 16.08.2023 № 8.

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7.

Розглянуто на засіданні кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС (протокол від 10.08.2023 № 15).

Розробники:

1. Професор кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Войціховський А. В.
2. Доцент кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Логвиненко Є. С.
3. Доцент кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Устименко О. С.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, к.ю.н., доцент Тітов Є. Б.
2. Професор кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Коломієць Ю. М.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3							
Тема № 1. Актуальні проблеми застосування основних принципів міжнародного публічного права.	13	2	2	2	-	7	Тематична контрольна робота
Тема № 2. Актуальні проблеми кодифікації права міжнародної відповідальності.	13	2	2	2	-	7	
Тема № 3. Актуальні проблеми права міжнародних організацій.	13	2	2	2	-	7	
Тема № 4. Актуальні проблеми захисту прав людини в сучасному міжнародному публічному праві.	13	2	2	2	-	7	
Тема № 5. Актуальні проблеми міжнародного гуманітарного права.	19	2	2	4	-	11	
Тема № 6. Актуальні проблеми міжнародного співробітництва у протидії злочинності.	19	2	2	4	-	11	
Всього за семестр	90	12	12	16	-	50	Залік

2. Методичні вказівки до семінарських та практичних занять

Тема № 1: Актуальні проблеми застосування основних принципів міжнародного публічного права

Семінарське заняття № 1: Актуальні проблеми застосування основних принципів міжнародного публічного права

Навчальна мета заняття: дати загальну характеристику основних принципів міжнародного публічного права, визначити їх юридичну природу.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття основних принципів міжнародного публічного права.
2. Принцип суверенної рівності держав.
3. Принцип незастосування сили або погрози силою.
4. Принцип мирного вирішення міжнародних спорів.
5. Принцип поваги прав й основних свобод людини.
6. Принцип рівноправності і самовизначення народів.
7. Принцип невтручання в внутрішню компетенцію будь-якої держави.
8. Принцип міжнародного співробітництва держав.
9. Принцип непорушності державних кордонів.
10. Принцип територіальної цілісності держав.
11. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.

Методичні вказівки

Підготовку до даної теми рекомендується розпочати з ознайомлення з наступними міжнародними актами, а саме: Статут ООН (ст. 2, 103), Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р., Заключний акт Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі 1975 р., Декларація про надання незалежності колоніальним країнам і народам 1960 р., Декларація про недопустимість інтервенції та втручання у внутрішні справи держав 1982 р. та ін. Це допоможе не лише зрозуміти місце і роль основних принципів міжнародного публічного права в системі міжнародного публічного права, визначити їх функції та характерні ознаки, а й ознайомитися з їхньою класифікацією, змістом тощо.

Доцільним також є ознайомлення з поглядами як вітчизняних, так і зарубіжних юристів-міжнародників стосовно юридичної природи основних принципів міжнародного публічного права, їх змісту, класифікації, функцій та ознак. Основні принципи сучасного міжнародного публічного права утворюють ядро його системи. Отже, всі інститути і галузі системи міжнародного публічного права, а також міжнародні правовідносини, що розвиваються на універсальному, регіональному та партикулярному рівнях між суб'єктами міжнародного публічного права повинні відповідати змісту та природі

основних принципів міжнародного публічного права. Тому аналізу співвідношення основних принципів системи міжнародного публічного права, принципів галузей та інститутів, універсальних, регіональних і партикулярних принципів пропонується приділити окрему.

Питання цільових виступів:

1. Місце основних принципів у системі міжнародного публічного права, становлення і їх розвиток.
2. Джерела основних принципів міжнародного публічного права.

Теми для рефератів:

1. Переговори як засіб мирного розв'язання міжнародних спорів.
2. Посередництво як засіб мирного розв'язання міжнародних спорів.
3. Роль слідчих комісій у процесі мирного розв'язання міжнародних спорів.
4. Міжнародний суд ООН як засіб мирного вирішення міжнародних спорів.
5. Роль принципу поваги прав і основних свобод людини в сучасних умовах розвитку міжнародних відносин.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.
14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.
17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу : підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 456 с.
2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.

3. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник. Київ : Ліра-Ка, 2018. 408 с.
4. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.
5. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права : хрестоматія-практикум. Харків : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.
6. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.
7. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
9. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 292 с.

Додаткова:

1. Вайцеховська О.Р. Особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Право і суспільство*. 2018. № 6. С. 235-240. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_1/42.pdf
2. Войціховський А.В., Марчук М.І., Логвиненко Є.С. Міжнародно-правовий статус «невизнаних держав» як особливих політико-територіальних утворень. *Право і безпека*. 2022. Том 84. № 1. С. 115-123.
3. Дудко А.Г. Невизнані держави як вторинні суб'єкти міжнародного права. С. 54-56. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5355/1/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_p054-056.pdf

Практичне заняття № 1: Актуальні проблеми застосування основних принципів міжнародного публічного права

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про зміст основних принципів міжнародного публічного права, їх юридичну природу і нормативно-правове закріплення; засвоєння знань про взаємозалежність і взаємодоповнюваність основних принципів міжнародного публічного права; з'ясування особливостей застосування основних принципів міжнародного публічного права до конкретних міжнародних подій та ситуацій.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – згідно з розкладом занять.

Навчальні питання:

1. Поняття основних принципів міжнародного публічного права.
2. Принцип суверенної рівності держав.
3. Принцип незастосування сили або погрози силою.
4. Принцип мирного вирішення міжнародних спорів.
5. Принцип поваги прав й основних свобод людини.
6. Принцип рівноправності і самовизначення народів.
7. Принцип невтручання в внутрішню компетенцію будь-якої держави.
8. Принцип міжнародного співробітництва держав.
9. Принцип непорушності державних кордонів.
10. Принцип територіальної цілісності держав.
11. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формується його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість основних принципів міжнародного публічного права для врегулювання міжнародних відносин і підтримання міжнародного правопорядку.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення курсантами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання і завдання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь кожного навчального питання і завдання повинне бути викладене в окремому зошиті у письмовій формі, із посиланням на відповідні норми міжнародно-правових актів і законодавство України.

Завдання для опрацювання:

1. Визначте юридичну природу основних принципів міжнародного публічного права.
2. Назвіть міжнародно-правові акти, в яких закріплені основні принципи міжнародного публічного права.
3. Сформулюйте проблемні питання співвідношення принципу рівноправності і самовизначення народів з принципом територіальної цілісності держав.
4. Проаналізуйте дійсну міжнародну практику застосування принципу рівноправності і самовизначення народів і принципу територіальної цілісності держав.

Задача:

Одним із наслідків і одним зі складових частин збройної агресії країни А проти країни Б була тимчасова окупація окремих регіонів країни Б, тобто країною А було здійснено насильницьке протиправне тимчасове відторгнення частини територій країни Б разом із громадянами, що там проживали.

Окупована територія країною А згодом була приєднана до країни Б нібито внаслідок так званого «народного» референдуму.

Дайте детальний аналіз даної ситуації на відповідність основним принципам міжнародного публічного права.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань і завдань з теми практичного заняття, а також визначаються міжнародно-правові акти і акти законодавства України, положення яких дозволили досягти навчальної мети заняття.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.

3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.
14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.
17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу : підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 456 с.
2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.
3. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник. Київ : Ліра-Ка, 2018. 408 с.
4. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.
5. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права : хрестоматія-практикум. Харків : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

6. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

7. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

9. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 292 с.

Додаткова:

1. Вайцеховська О.Р. Особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Право і суспільство*. 2018. № 6. С. 235-240. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_1/42.pdf

2. Войціховський А.В., Марчук М.І., Логвиненко Є.С. Міжнародно-правовий статус «невизнаних держав» як особливих політико-територіальних утворень. *Право і безпека*. 2022. Том 84. № 1. С. 115-123.

3. Дудко А.Г. Невизнані держави як вторинні суб'єкти міжнародного права. С. 54-56. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5355/1/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_p054-056.pdf

Тема № 2: Актуальні проблеми кодифікації права міжнародної відповідальності

Семінарське заняття № 2: Актуальні проблеми кодифікації права міжнародної відповідальності

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про сутність міжнародно-правової відповідальності, її види і форми; з'ясування особливостей притягнення до міжнародно-правової відповідальності держав, міжнародних міжурядових організацій і фізичних осіб.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття й підстави міжнародно-правової відповідальності.
2. Види й форми міжнародно-правової відповідальності. Форми відшкодування.
3. Відповідальність держав у міжнародному публічному праві.
4. Відповідальність фізичних осіб у міжнародному публічному праві.

Методичні вказівки

У межах даної теми слід розкрити зміст відповідальності держав і фізичних осіб і показати роль цього важливого міжнародно-правового інституту в забезпеченні стабільності функціонування міжнародних відносин.

Розпочати відповідь на перше питання варто з визначення відповідальності, як важливого інституту міжнародного права. При цьому зазначаючи, що у справі підтримки міжнародного правопорядку інститут міжнародно-правової відповідальності відіграє значну роль і є необхідним юридичним засобом забезпечення дотримання норм права, засобом відновлення порушених міжнародних відносин. До підстав міжнародно-правової відповідальності слід назвати порушення міжнародного зобов'язання, тобто вчинення міжнародного правопорушення. Виходячи із вітчизняної доктрини міжнародного права міжнародні правопорушення доцільно розмежувати на міжнародні злочини і злочини міжнародного характеру. В межах цього питання потрібно дати характеристику цих міжнародних правопорушень, а також вказати на їх відмінні ознаки за об'єктом посягання і ступенем їх суспільної небезпеки.

Відповідаючи на друге питання слід зауважити, що міжнародно-правова відповідальність реалізується в конкретних видах (загальний зміст, юридичний характер наслідків за вчинення міжнародного правопорушення) і формах (способи реалізації відповідальності в межах конкретного виду відповідальності). Розрізняють два види відповідальності: політичну і матеріальну. Саме від специфіки міжнародного правопорушення залежить, який вид відповідальності буде застосований. У рамках політичного виду відповідальності варто виділити і охарактеризувати такі форми: репресалії, реторсії, сатисфакції і санкції. Сутністю матеріальної відповідальності слід назвати повну або часткову компенсацію завданих матеріальних збитків. При цьому вказати на форми матеріальної відповідальності: репарації, реституції і субституції. У межах даного питання важливо розглянути питання щодо підстав звільнення від міжнародно-правової відповідальності.

Висвітлюючи третє питання потрібно наголосити, що суб'єктом відповідальності в міжнародному праві, як правило, виступає держава. При цьому держава розглядається як єдине ціле незалежно від того, який орган держави вчинив правопорушення. Держава відповідає за всі свої органи, так само як і за діяння посадових та інших уповноважених осіб. Особливу увагу слід звернути на положення Проекту статей щодо відповідальності держав 2001 року, що визначає кваліфікаційні умови за яких поведінка будь-якого органу, особи або установи повинна розглядатися діяння самої держави відповідно до міжнародного права.

Завершуючи роботу над темою необхідно звернутися до питання відповідальності фізичних осіб, що займає особливе місце в міжнародному праві. Важливо вказати, що індивідуальну відповідальність передбачають деякі міжнародні конвенції, Статути створених міжнародних трибуналів щодо Югославії і Руанди і положення Статуту Міжнародного кримінального суду. Особливу увагу слід звернути на діяльність Міжнародного кримінального суду,

проблеми співвідношення положень Статуту та національного законодавства України, зокрема Конституції України.

Питання цільових виступів:

1. Ознаки міжнародно-правової відповідальності.
2. Значення вини в міжнародно-правовій відповідальності.
3. Обставини звільнення від міжнародно-правової відповідальності.

Теми для рефератів:

1. Злочини міжнародного характеру.
2. Міжнародні злочини.
3. Матеріальна відповідальність держав.
4. Політична відповідальність держав.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.
14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.
17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.
3. Камінська Н., Щербань Є. Імплементация Римського статуту Міжнародного кримінального суду : досвід зарубіжних держав та України : монографія. Київ-Одеса : Фенікс, 2021. 214 с.
4. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

5. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

6. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

Додаткова:

1. Borko A., Nehodchenko V., Volobuieva O., Kharaberiush I., Lohvynenko Ye. Fighting against cybercrime: problems and prospects in Ukraine and the world. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Special Issue 2. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Fighting-against-cybercrime-problems-and-prospects-in-Ukraine-and-the-world-1544-0044-22-SI-2-352.pdf>

2. Voitsikhovskiy A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*. 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk

3. Адрейченко С. С., Зелінська Н. А., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Теорія та практика міжнародного кримінального права. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.

4. Базов О. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві. *Публічне право*. 2018. № 1 (29). С. 123-133. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/29/15.pdf>

5. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>

6. Грабович Т. А. Генеза концепції міжнародної відповідальності держав. *Правова держава*. 2020. № 39. С. 55-61. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.39.212980>. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/212980>

7. Камінська Н.В., Акімов М.О. Відповідальність держави за знищення цивільних повітряних суден : особливості міжнародно-правового та національного регулювання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Том 3. № 91. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1006/908>

8. Попко В.В. Органи міжнародного кримінального правосуддя: множинність інституційних моделей. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 304-311. DOI: 10.36695/2219-5521.1.2021.60. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/682/646>

Практичне заняття № 2: Актуальні проблеми кодифікації права міжнародної відповідальності

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про сутність міжнародно-правової відповідальності, її види і форми; з'ясування особливостей притягнення до міжнародно-правової відповідальності держав, міжнародних міжурядових організацій і фізичних осіб.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – згідно з розкладом занять.

Навчальні питання:

1. Поняття й підстави міжнародно-правової відповідальності.
2. Види й форми міжнародно-правової відповідальності. Форми відшкодування.
3. Відповідальність держав у міжнародному публічному праві.
4. Відповідальність фізичних осіб у міжнародному публічному праві.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формується його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість питання міжнародно-правової відповідальності для підтримання міжнародного миру і безпеки.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення курсантами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання і завдання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь кожного навчального питання і завдання повинне бути викладене в окремому зошиті у письмовій формі, із посиланням на відповідні норми міжнародно-правових актів і законодавство України.

Завдання для опрацювання:

1. Проаналізуйте міжнародно-правову відповідальність держав за правомірні і неправомірні дії.
2. Розкрийте ознаки міжнародного правопорушення.
3. Визначте відмінність між міжнародними злочинами, злочинами міжнародного характеру і міжнародними деліктами.
4. Назвіть обставини, що виключають настання міжнародно-правової відповідальності.

Задача:

На цивільному повітряному судні, що належав країні А стався вибух. Унаслідок цієї катастрофи загинуло 270 людей (пасажирів; члени екіпажу; мешканці населеного пункту, на яких упали решки повітряного судна). У ході проведеного слідства щодо виявлення причин падіння повітряного судна було

з'ясовано, що причиною катастрофи був теракт, а саме на борту повітряного судна відбувся вибух. Згодом слідчою комісією був встановлений вид вибуховою пристрою, а також були ідентифіковані винні особи, що здійснили цей теракт. Усі терористи були громадянами однієї країни Б і належали до її спеціальної державної служби. На вимогу видати вказаних осіб, країна Б відмовилась.

Дайте аргументовану відповідь щодо дій зацікавленої сторони з притягнення до відповідальності винних осіб у здійсненні теракту (з посиланнями на міжнародно-правові акти).

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань і завдань з теми практичного заняття, а також визначаються міжнародно-правові акти і акти законодавства України, положення яких дозволили досягти навчальної мети заняття.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.

3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.
14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.
17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.
3. Камінська Н., Щербань Є. Імплементация Римського статуту Міжнародного кримінального суду : досвід зарубіжних держав та України : монографія. Київ-Одеса : Фенікс, 2021. 214 с.

4. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

5. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

6. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

Додаткова:

1. Borko A., Nehodchenko V., Volobuieva O., Kharaberiush I., Lohvynenko Ye. Fighting against cybercrime: problems and prospects in Ukraine and the world. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Special Issue 2. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Fighting-against-cybercrime-problems-and-prospects-in-Ukraine-and-the-world-1544-0044-22-SI-2-352.pdf>

2. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*. 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk

3. Адрейченко С. С., Зелінська Н. А., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Теорія та практика міжнародного кримінального права. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.

4. Базов О. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві. *Публічне право*. 2018. № 1 (29). С. 123-133. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/29/15.pdf>

5. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>

6. Грабович Т. А. Генеза концепції міжнародної відповідальності держав. *Правова держава*. 2020. № 39. С. 55-61. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.39.212980>. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/212980>

7. Камінська Н.В., Акімов М.О. Відповідальність держави за знищення цивільних повітряних суден : особливості міжнародно-правового та національного регулювання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Том 3. № 91. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1006/908>

8. Попко В.В. Органи міжнародного кримінального правосуддя: множинність інституційних моделей. *Часопис Київського університету права*.

Тема № 3: Актуальні проблеми права міжнародних організацій

Семінарське заняття № 3: Актуальні проблеми права міжнародних організацій

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про сутність, функції, класифікацію, внутрішню будову та особливості діяльності міжнародних організацій в сучасних умовах розвитку міжнародних відносин; визначення міжнародно-правового статусу міжнародних організацій; з'ясування змісту права міжнародних організацій як галузі міжнародного публічного права; визначення ролі та місця Організації Об'єднаних Націй у системі міжнародних інституцій.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття, джерела права міжнародних організацій.
2. Юридична природа міжнародної організації, їх ознаки та види.
3. Організація Об'єднаних Націй: Статут, цілі, принципи. Система органів ООН.
4. Регіональні міжнародні організації, їх характеристика та види.

Методичні вказівки

У межах даної теми потрібно розкрити функції, структуру, міжнародну правосуб'єктність і правові основи діяльності міжнародних організацій, дати класифікацію цих організацій, показати їх місце і роль у міжнародних відносинах.

Відповідаючи на перше питання слід зауважити, що міжнародні організації відіграють значну роль в міжнародних відносинах і в міжнародному публічному праві. Вони ефективно сприяють гармонізації міжнародних відносин, ліквідації напруженості в них і врегулюванню конфліктів. Після визначення права міжнародних організацій необхідно розглянути джерела права міжнародних організацій, до яких відносяться статuti міжнародних організацій, інші міжнародні угоди, міжнародні звичаї, акти міжнародних організацій. При цьому, окрему увагу варто приділити Віденській конвенції про право договорів між державами й міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р., Віденській конвенції про представництво держав у їхніх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р., Статуту Організації Об'єднаних Націй 1945 р., Конвенції про привілеї та імунітети ООН 1946 р., Конвенції про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН 1947 р. тощо.

Розкриваючи друге питання слід зауважити, що міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій має похідний (вторинний)

характер, оскільки міжнародні організації констатуються як суб'єкти міжнародного публічного права на основі угод первинних суб'єктів – держав. Юридичною основою діяльності міжнародної організації є міждержавна угода (статут) або угоди (установчі акти), що представляють собою міжнародні договори. Особливу увагу потрібно приділити класифікації і основним ознакам, властивих будь-яким міжнародним організаціям: участь у них суверенних держав, договірна основа, наявність визначених цілей, система постійно діючих органів, володіння міжнародною правосуб'єктністю, відповідність міжнародному публічному праву.

Третє питання присвячене вивченню діяльності Організації Об'єднаних Націй, що є універсальною міжнародною організацією з питань підтримки міжнародного миру і безпеки та розвитку співпраці між державами. Аналіз діяльності ООН не буде повним без розкриття правової природи цієї організації, її цілей (ст. 1 Статуту ООН) та принципів (ст. 2 Статуту ООН). Розглядаючи головні органи ООН і спеціалізовані установи ООН потрібно приділити увагу організаційній структурі, функціям та повноваженням. Необхідним є визначення ролі України в процесі створення ООН та участі в її діяльності.

Завершуючи розкриття теми слід зазначити, що у системі міжнародних об'єднань особливе місце належить регіональним організаціям. Питання про правомірність їх створення є особливо важливим, оскільки тепер Україна є членом таких регіональних організацій, як Рада Європи, ОБСЄ тощо. Крім того, стратегічною метою України є набуття членства в найвпливовіших європейських регіональних організаціях. Вивчаючи міжнародні регіональні організації потрібно дати їх характеристику і вказати на їх різновид.

Питання цільових виступів:

1. Історія становлення міжнародних організацій, їх роль у міжнародних відносинах.
2. Організаційно-правова структура міжнародних організацій.
3. Спеціалізовані органи ООН.

Теми для рефератів:

1. Міжнародні міжурядові організації і державний суверенітет.
2. Міжнародні організації в межах європейського регіону.
3. Правосуб'єктність міжнародних неурядових організацій.
4. Правосуб'єктність міжнародних правоохоронних організацій.
5. ООН як універсальна міжнародна організація.
6. Роль і місце спеціалізованих установ у системі органів ООН.

Література Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.

14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу : підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 456 с.

2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.

3. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник. Київ : Ліра-Ка, 2018. 408 с.

4. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

5. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права : хрестоматія-практикум. Харків : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

6. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

7. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

9. Шпакович О. М. Право міжнародних організацій : навчальний посібник. Київ : Фенікс, 2021. 132 с.

Додаткова:

1. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustyomenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the

Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*. 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combating-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk

2. Вайцеховська О. Р. Особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Право і суспільство*. 2018. № 6. С. 235-240. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_1/42.pdf

3. Войцеховський А.В., Бакумов О.С. Збройна агресія Російської Федерації проти України як загроза системі колективної безпеки. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 134-145.

4. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ : Фенікс, 2018. 718 с.

5. Фролова О. М. Роль ООН в системі міжнародної інформаційної безпеки. *Електронне видання Інституту міжнародних відносин «Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки»*. 2018. № 18. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3468

Практичне заняття № 3: Актуальні проблеми права міжнародних організацій

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про сутність, функції, класифікацію, внутрішню будову та особливості діяльності міжнародних організацій в сучасних умовах розвитку міжнародних відносин; визначення міжнародно-правового статусу міжнародних організацій; з'ясування змісту права міжнародних організацій як галузі міжнародного публічного права; визначення ролі та місця Організації Об'єднаних Націй у системі міжнародних інституцій.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – згідно з розкладом занять.

Навчальні питання:

1. Поняття, джерела права міжнародних організацій.
2. Юридична природа міжнародної організації, їх ознаки та види.
3. Організація Об'єднаних Націй: Статут, цілі, принципи. Система органів ООН.
4. Регіональні міжнародні організації, їх характеристика та види.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формується його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється

теоретична і практична значимість питання щодо діяльності міжнародних організацій та їх міжнародно-правового статусу.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення курсантами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання і завдання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь кожного навчального питання і завдання повинне бути викладене в окремому зошиті у письмовій формі, із посиланням на відповідні норми міжнародно-правових актів і законодавство України.

Завдання для опрацювання:

1. Поясніть відмінність між міжнародними міжурядовими організаціями та міжнародними неурядовими організаціями.

2. Дайте класифікацію міжнародних організацій.

3. Проаналізуйте основні цілі Організації Об'єднаних Націй.

4. Поясніть роль та місце спеціалізованих установ у системі органів ООН.

5. Розкрийте основні особливості діяльності регіональних міжнародних організацій.

Задача:

Збройні сили країни А вторглися на територію країни Б, завдаючи нищівного військового удару по цивільним об'єктам, об'єктам критичної інфраструктури і вбиваючи мирне населення країни Б.

Проаналізуйте існуючий міжнародно-правовий механізм з підтримання міжнародного миру і безпеки (на прикладі здійснення агресії проти країни Б).

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань і завдань з теми практичного заняття, а також визначаються міжнародно-правові акти і акти законодавства України, положення яких дозволили досягти навчальної мети заняття.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.

3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.

12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.

14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і

їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу : підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 456 с.

2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.

3. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник. Київ : Ліра-Ка, 2018. 408 с.

4. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

5. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права : хрестоматія-практикум. Харків : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

6. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

7. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

9. Шпакович О.М. Право міжнародних організацій : навчальний посібник. Київ : Фенікс, 2021. 132 с.

Додаткова:

1. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*. 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk

2. Вайцеховська О. Р. Особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Право і суспільство*. 2018. № 6. С. 235-240. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_1/42.pdf

3. Войціховський А.В., Бакумов О.С. Збройна агресія Російської Федерації проти України як загроза системі колективної безпеки. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 134-145.

4. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ : Фенікс, 2018. 718 с.

5. Фролова О. М. Роль ООН в системі міжнародної інформаційної безпеки. *Електронне видання Інституту міжнародних відносин «Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки»*. 2018. № 18. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3468

Тема № 4: Актуальні проблеми захисту прав людини в сучасному міжнародному публічному праві

Семінарське заняття № 4: Актуальні проблеми захисту прав людини в сучасному міжнародному публічному праві

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про право прав людини як одну з провідних галузей міжнародного публічного права; визначення міжнародно-правового механізму захисту прав людини.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Правове регулювання прав людини на універсальному рівні та діяльність органів, які здійснюють контроль за їх дотриманням.
2. Регіональний рівень співробітництва держав у сфері прав людини.

Методичні вказівки

Розкриваючи дану тему, потрібно зазначити, що права людини це одна з провідних галузей сучасного міжнародного публічного права, яка складається з принципів і норм, що закріплюють основні та похідні права людини, тим самим визначає стандарти демократії у міжнародній та внутрішньодержавній правових системах. Особливість міжнародного публічного права сьогодні полягає у тому, що воно не тільки закріплює комплекс нормативних актів, що закріплюють права людини, а ще і гарантує їхнє дотримання і виконання. Іншими словами на сучасному етапі міждержавне співробітництво в галузі прав людини складається з трьох елементів: 1) розробка і прийняття універсальних стандартів з прав людини; 2) імплементація вказаних стандартів у національні правові системи та внутрішньодержавне забезпечення цих стандартів; 3) створення контролюючих міжнародних механізмів та процедур захисту прав людини.

Розглядаючи питання про розвиток інституту прав людини в міжнародному публічному праві слід звернути увагу на такі аспекти: по-перше – спробувати визначити період виникнення власне галузі прав людини у міжнародному публічному праві, для цього виділити основні етапи становлення цієї галузі та визначити соціально-культурні і правові чинники цього процесу;

по-друге – вказати на основні етапи трансформації та розвитку галузі прав людини від моменту її виникнення до теперішнього часу, для цього згадати концепції визначення поколінь прав людини, а також розкрити зміст та сутність «Хартії (біль) прав людини» та дослідити історію її створення; по-третє – проаналізувати сучасний стан розвитку галузі прав людини та виділити сучасні тенденції цього процесу.

Визначаючи основні джерела прав людини як галузі міжнародного публічного права необхідно звернути увагу на можливість класифікації цих джерел за різноманітними підставами (універсальні та партикулярні, загальні та спеціальні, багатосторонні та двосторонні тощо). Водночас варто проаналізувати зміст та юридичну природу таких джерел прав людини, як Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. тощо.

Відповідаючи на питання про міжнародно-правовий захист прав людини, потрібно визначитися з тим, що означає цей термін, з якими основоположними ідеями міжнародного публічного права він пов'язаний, за рахунок чого здійснюється міжнародно-правовий захист прав людини. У межах цього питання необхідно розглянути міжнародно-правовий механізм захисту прав та свобод людини, визначити основні організаційно-правові форми реалізації цього механізму та вказати на їхні правові підстави.

Розкриваючи питання про механізм захисту прав людини на міжнародному рівні варто з'ясувати повноваження склад та процедуру функціонування як універсальних міжнародних міжурядових організацій із захисту прав людини (наприклад, Комісія ООН з прав людини, Комітет з прав людини, Комітет проти катувань тощо), так і регіональних організацій і посадових осіб (наприклад, Європейський суд з прав людини, Європейський комітет по запобіганню катуванням та нелюдському чи принизливому поводженню або покаранню, Уповноважений ОБСЄ з прав людини тощо).

Наприкінці розгляду теми необхідно проаналізувати законодавство України з точки зору його відповідності універсальним і регіональним міжнародно-правовим нормам щодо захисту прав людини. При цьому, слід звернути увагу на можливості, які мають громадяни України та особи без громадянства, що постійно і на законних підставах проживають на території нашої держави щодо звернення до міжнародних органів та посадових осіб з метою захисту порушених їхніх прав. У якості додаткового завдання пропонується сформулювати та обґрунтувати шляхи подальшого вдосконалення національного законодавства України у сфері захисту прав та основних свобод людини і громадянина.

Питання цільових виступів:

1. Місце і роль Загальної декларації прав людини у механізмі захисту прав людини.
2. Імплементация міжнародних стандартів прав людини у національне законодавство України.

3. Європейський суд з прав людини як міжнародний механізм по захисту прав і свобод людини.

4. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності.

Теми для рефератів:

1. Діяльність ООН у галузі захисту прав людини.
2. Міжнародно-правовий захист жінок.
3. Міжнародно-правовий захист дітей.
4. Міжнародно-правовий захист біженців.
5. Міжнародно-правовий захист прав внутрішньо переміщених осіб.
6. Діяльність правозахисних міжнародних неурядових організацій.
7. Захист прав людини в умовах пандемії Covid-19.
8. Роль і місце Загальної декларації прав людини 1948 р. у системі джерел міжнародного права прав людини.
9. Роль і місце Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. у системі джерел міжнародного права прав людини.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.

3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.
14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.
17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Алієв Р.В., Ануфрієв М.І., Бортняк В.А. Міжнародне гуманітарне право. Особливості застосування в умовах збройної агресії РФ проти України : підручник. Київ : Професіонал, 2023. 598 с.
2. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу : підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 456 с.

3. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.
4. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник. Київ : Ліра-Ка, 2018. 408 с.
5. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.
6. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права : хрестоматія-практикум. Харків : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.
7. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції : науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.
8. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.
9. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
10. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.] Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.
11. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
12. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 292 с.
13. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.

Додаткова:

1. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Syroid T. The right of access to the internet as fundamental human right given the development of global information society. *Law, State and Telecommunications Review. Revista de Direito, Estado e Telecomunicações*. 2021 (May). Volume 13. n. 1, pp. 1-19. URL: <https://periodicos.unb.br/index.php/RDET/issue/view/2241>
2. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>
3. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ : Фенікс, 2018. 718 с.

4. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ : Фенікс, 2017. 40 с.

Практичне заняття № 4: Актуальні проблеми захисту прав людини в сучасному міжнародному публічному праві

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про право прав людини як одну з провідних галузей міжнародного публічного права; визначення міжнародно-правового механізму захисту прав людини.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – згідно з розкладом занять.

Навчальні питання:

1. Правове регулювання прав людини на універсальному рівні та діяльність органів, які здійснюють контроль за їх дотриманням.
2. Регіональний рівень співробітництва держав у сфері прав людини.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формується його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість існуючих універсальної та регіональних систем міжнародного захисту прав людини як елементів міжнародно-правового механізму захисту прав людини.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення курсантами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання і завдання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь кожного навчального питання і завдання повинне бути викладене в окремому зошиті у письмовій формі, із посиланням на відповідні норми міжнародно-правових актів і законодавство України.

Завдання для опрацювання:

1. Дайте визначення міжнародно-правового механізму захисту прав людини.
2. Розкрийте зміст терміну «міжнародні стандарти захисту прав людини».
3. Поясніть зміст Хартії прав людини.
4. Назвіть основні міжнародно-правові акти захисту прав людини.
5. Поясніть роль та місце Загальної декларації прав людини 1948 р. у міжнародно-правовому механізмі захисту прав людини.
6. Проаналізуйте основні напрями діяльності ООН у галузі захисту прав людини.

7. Охарактеризуйте регіональні системи міжнародного захисту прав людини (європейська, міжамериканська, арабська, африканська, східноазіатська).

8. Роз'ясніть роль та місце Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. у європейському механізмі захисту прав людини.

Задача:

1. У країні А шляхом військового перевороту був встановлений тоталітарний режим. Влада встановила повний контроль над усіма сферами життєдіяльності в країні: тотальна цензура, заборона опозиційних партій, переслідування опозиціонерів тощо.

Проаналізуйте існуючий міжнародно-правовий механізм впливу на країну А задля встановлення демократичного режиму, який би сприяв забезпеченню і захисту прав людини в країні А (з посиланнями на статті міжнародно-правових актів).

2. Громадянин України А. був затриманий працівниками поліції в м. Київ за скоєння розбійного нападу на салон гральних автоматів і завдання тяжких тілесних ушкоджень, що спричинило смерть потерпілого. Оскільки, громадянин А. не визнавав свою провину, працівники поліції застосовували до його тіла електричний струм, душили його протигазом і вдавались до інших способів катування. Зізнання у скоєнні злочинів, таким чином, були сфабриковані, а саме визнання громадянином А. було надано під впливом фізичної сили. Під час судового засідання громадянин А. поскаржився на жорстоке поводження із ним працівниками поліції з метою отримання від нього визнавальних показів. Районний суд доручив прокуратурі провести перевірку скарги заявника на жорстоке поводження, проте в діях працівників поліції неправомірної поведінки не було виявлено.

Проаналізуйте міжнародно-правовий механізм захисту прав людини, яким громадянин А. може скористатися для захисту своїх прав і свобод.

ІІІ. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань і завдань з теми практичного заняття, а також визначаються міжнародно-правові акти, положення яких дозволили досягти навчальної мети заняття.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База

даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.

3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.

12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.

14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Алієв Р.В., Ануфрієв М.І., Бортняк В.А. Міжнародне гуманітарне право. Особливості застосування в умовах збройної агресії РФ проти України : підручник. Київ : Професіонал, 2023. 598 с.

2. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу : підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 456 с.

3. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.

4. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник. Київ : Ліра-Ка, 2018. 408 с.

5. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

6. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права : хрестоматія-практикум. Харків : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

7. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції : науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.

8. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

9. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

10. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.] Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.

11. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

12. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 292 с.

13. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.

Додаткова:

1. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Syroid T. The right of access to the internet as fundamental human right given the development of global information society. *Law, State and Telecommunications Review. Revista de Direito, Estado e Telecomunicações*. 2021 (May). Volume 13. n. 1, pp. 1-19. URL: <https://periodicos.unb.br/index.php/RDET/issue/view/2241>

2. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>

3. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ : Фенікс, 2018. 718 с.

4. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ : Фенікс, 2017. 40 с.

Тема № 5: Актуальні проблеми міжнародного гуманітарного права

Семінарське заняття № 5: Актуальні проблеми міжнародного гуманітарного права

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про міжнародне гуманітарне право як галузі міжнародного публічного права; визначення принципів, джерел і суб'єктів міжнародного гуманітарного права; з'ясування правової регламентації початку і закінчення війни, а також їх міжнародно-правових наслідків.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття і принципи міжнародного гуманітарного права.
2. Джерела і суб'єкти міжнародного гуманітарного права.
3. Початок війни і її міжнародно-правові наслідки.
4. Закінчення війни і її міжнародно-правові наслідки.
5. Правовий статус учасників збройних конфліктів.
6. Заборона та обмеження визначених засобів і методів ведення війни.
7. Режим військового полону.
8. Нейтралітет під час війни.
9. Режим воєнної окупації.
10. Захист цивільних об'єктів і культурних цінностей під час збройних конфліктів.

Методичні вказівки

Розкриваючи дану тему насамперед необхідно відмітити, що міжнародне гуманітарне право є однією із найстаріших галузей міжнародного публічного права. У різних джерелах дана галузь міжнародного публічного права називається по-різному: право, яке використовується під час збройних конфліктів; міжнародне гуманітарне право; право війни; право збройних конфліктів; закони і звичаї війни. Відповідь на це питання повинна містити визначення міжнародного гуманітарного права як окремої системи юридичних норм і принципів, що застосовуються під час збройних конфліктів, визначають взаємні права та обов'язки суб'єктів міжнародного права щодо заборони або обмеження застосування певних засобів і методів ведення збройної боротьби та забезпечують захист жертв збройного конфлікту. Для повного розуміння сутності міжнародного гуманітарного права слід розкрити предмет регулювання міжнародного гуманітарного права, види збройних конфліктів, а також принципи міжнародного гуманітарного права.

Розглядаючи друге питання про джерела міжнародного гуманітарного права, слід, перш за все, засвоїти, що вони складаються з двох великих груп, які регулюють відносини у двох відносно самостійних напрямках. Перший напрям – полягає у регламентації прав та обов'язків сторін конфлікту у сфері вибору засобів проведення військових операцій (так зване «Гаазьке право»). Другий напрям – полягає в захисті інтересів осіб, які не беруть безпосередньої участі у бойових діях (так зване «Женевське право»). Кожну з цих груп складають міжнародно-правові акти, положення яких необхідно проаналізувати. Крім того, відповідь повинна містити перелік суб'єктів міжнародного гуманітарного права та їх міжнародно-правова характеристика.

Відповідь на третє питання потребує міжнародно-правового аналізу початку війни (оголошення війни або ультиматум з умовним оголошенням війни) із зазначенням її міжнародно-правових наслідків. Окремої уваги слід приділити визначенню терміну «агресія» і переліку «актів агресії», що є найпоширенішою формою початку війни. Відповідаючи на це питання потрібно пояснити, яким чином початок війни відображається на зовнішніх зносинах між державами учасниками збройного конфлікту, що відбувається із власністю держави-супротивника та її громадянами, а також які зміни відбуваються у правовому полі взаємодії конфліктуючих сторін.

Відповідаючи на четверте питання про закінчення стану війни та її міжнародно-правові наслідки доцільно, перш за все, визначити відмінності між закінченням стану війни та закінченням військових дій. При цьому, потрібно визначити форми закінчення військових дій та навести приклади традиційних і нетрадиційних форм закінчення війни. Розкриваючи міжнародно-правові наслідки закінчення війни варто пояснити, як вони пов'язані із воюючими, нейтральними та іншими державами, що не воюють.

Розкриваючи п'яте питання, слід зауважити, що учасниками збройних конфліктів є не все населення воюючих держав, а лише цілком визначена його частина – так звані законні учасники війни, діям яких надається державний характер (комбатанти і некомбатанти). Відповідь на це питання повинна

містити перелік осіб, що відносяться до учасників збройних конфліктів із визначенням їх міжнародно-правового статусу.

Відповідь на шосте питання повинна містити аналіз положень міжнародно-правових актів, що забороняють і обмежують засоби і методи ведення війни. Під засобами ведення війни розуміється зброя, снаряди, речовини, що застосовуються збройними силами воюючих сторін для завдання шкоди й ураження противника, а методами ведення війни є порядок використання засобів ведення війни. Відповідаючи на це питання потрібно назвати дозволені і заборонені міжнародним правом засоби і методи ведення війни.

Сьоме питання даної теми потребує детального аналізу міжнародно-правових актів, які регламентують режим військового полону. Відповідь повинна містити перелік категорій осіб, що належать до військовополонених, а також визначення їх міжнародно-правового статусу.

Відповідаючи на восьме питання, насамперед, слід зауважити, що зародження інституту нейтралітету, що сформувався спочатку в нормах звичаєвого права, сягає стародавніх часів. Уже початку ХІХ століття інститут нейтралітету вже остаточно сформувався і означав правовий режим держави, яка вирішила залишитись осторонь від війни між двома або більше державами. Відповідь на це питання повинна містити визначення «нейтралітету» як стану, при якому держава не надає допомоги жодній із воюючих сторін, не втручається в конфлікт на боці жодної зі сторін, підтримує рівні відносини з воюючими державами, а також визначення видів нейтралітету і міжнародно-правового статусу нейтральних держав.

Розглядаючи дев'яте питання, слід засвоїти, що в процесі збройного конфлікту одна з воюючих сторін може окупувати повністю або частково територію іншої воюючої сторони. При цьому, на окупованій території припиняється ефективне функціонування органів влади окупованої держави, а адміністративне управління переходить до військового командування держави, що окупувала певну територію. Проте держава, що окупує, не здобуває суверенних прав над цими територіями і не може їх анексувати або поступитися іншій державі. У межах даного питання потрібно проаналізувати міжнародно-правові акти, що містять визначення «окупованої території», а також регламентують міжнародно-правовий статус окупованих територій.

Останнє питання цієї теми присвячене питанням захисту цивільних об'єктів і культурних цінностей під час збройних конфліктів. Відповідь повинна містити визначення термінів «військові об'єкти» і «цивільні об'єкти» із зазначенням об'єктів, що них відносяться, а також визначення їх міжнародно-правового статусу. Окрему увагу, слід приділити захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів, а саме пояснити, що відноситься до культурних цінностей і здійснити аналіз міжнародно-правових актів, що регламентують їх міжнародно-правовий статус.

Питання цільових виступів:

1. Міжнародно-правовий захист цивільного населення в період збройних конфліктів.
2. Міжнародно-правовий захист військовополонених.
3. Відповідальність за порушення законів і звичаїв війни за міжнародним правом.

Теми для рефератів:

1. Роль міжнародного гуманітарного права в захисті прав людини.
2. Види збройних конфліктів.
3. Загальна характеристика «Гаазького» і «Женевського» права.
4. Міжнародно-правовий статус учасників збройних конфліктів.
5. Міжнародно-правовий захист жертв збройних конфліктів.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.

12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.

14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Алієв Р.В., Ануфрієв М.І., Бортняк В.А. Міжнародне гуманітарне право. Особливості застосування в умовах збройної агресії РФ проти України : підручник. Київ : Професіонал, 2023. 598 с.

2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.

3. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

4. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції : науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.

5. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

6. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

7. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.] Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.

8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

9. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 292 с.

10. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.

Додаткова:

1. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>

2. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ: Фенікс, 2018. 718 с.

3. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ: Фенікс, 2017. 40 с.

Практичне заняття № 5: Актуальні проблеми міжнародного гуманітарного права

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про міжнародне гуманітарне право як галузі міжнародного публічного права; визначення принципів, джерел і суб'єктів міжнародного гуманітарного права; з'ясування правової регламентації початку і закінчення війни, а також їх міжнародно-правових наслідків.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – згідно розкладу занять.

Навчальні питання:

1. Поняття і принципи міжнародного гуманітарного права.
2. Джерела і суб'єкти міжнародного гуманітарного права.
3. Заборона та обмеження визначених засобів і методів ведення війни.

4. Захист цивільних об'єктів і культурних цінностей під час збройних конфліктів.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формується його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість міжнародного гуманітарного права в гуманізації будь-яких збройних конфліктів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення курсантами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання і завдання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь кожного навчального питання і завдання повинне бути викладене в окремому зошиті у письмовій формі, із посиланням на відповідні норми міжнародно-правових актів і законодавство України.

Завдання для опрацювання:

1. Визначте передумови виникнення міжнародного гуманітарного права.
2. Поясніть зміст терміну «гуманітарна інтервенція».
3. Сформулюйте основні положення «гаазького права» і «женевського права».
4. Назвіть заборонені засоби і методи ведення війни.
5. Проаналізуйте міжнародно-правові акти, що регламентують захист цивільних об'єктів і культурних цінностей під час збройних конфліктів.

Задача:

Країна А здійснила безпричинний і повномасштабний збройний напад на країну Б. У ході збройної агресії країна А завдала велику кількість ракетних і бомбових ударів по цивільним об'єктам, об'єктам критичної інфраструктури, об'єктам культурних цінностей, що призвели до загибелі мирних жителів.

Проаналізуйте відповідність дій країни А принципам міжнародного гуманітарного права.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань і завдань з теми практичного заняття, а також визначаються міжнародно-правові акти та законодавство України, положення яких дозволили досягти навчальної мети заняття.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.

3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.

12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.

14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Алієв Р.В., Ануфрієв М.І., Бортняк В.А. Міжнародне гуманітарне право. Особливості застосування в умовах збройної агресії РФ проти України : підручник. Київ : Професіонал, 2023. 598 с.

2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.

3. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

4. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції : науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.

5. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

6. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

7. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.] Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.

8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

9. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 292 с.

10. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.

Додаткова:

1. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я

під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>

2. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ: Фенікс, 2018. 718 с.

3. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ: Фенікс, 2017. 40 с.

Практичне заняття № 6: Актуальні проблеми міжнародного гуманітарного права

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про міжнародне гуманітарне право як галузі міжнародного публічного права; визначення принципів, джерел і суб'єктів міжнародного гуманітарного права; з'ясування правової регламентації початку і закінчення війни, а також їх міжнародно-правових наслідків.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – згідно розкладу занять.

Навчальні питання:

1. Поняття та види учасників збройних конфліктів.
2. Правовий статус учасників збройних конфліктів.
3. Режим військового полону.
4. Правові механізми захисту прав людини під час збройних конфліктів.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формується його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість міжнародного гуманітарного права в гуманізації будь-яких збройних конфліктів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення курсантами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання і завдання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь кожного навчального питання і завдання повинне бути викладене в окремому зошиті у письмовій формі, із посиланням на відповідні норми міжнародно-правових актів і законодавство України.

Завдання для опрацювання:

1. Назвіть види учасників збройних конфліктів.
2. Охарактеризуйте міжнародно-правовий статус учасників збройних конфліктів.
3. Розкрийте зміст режиму військового полону.

4. Визначте правила поводження з військовополоненими.

5. Сформулюйте правові механізми захисту прав людини під час збройних конфліктів.

Задача:

Країна А здійснила повномасштабну збройну агресію проти країни Б. У перші дні війни, до полону країни А потрапили військовослужбовці країни-жертви агресії. Для отримання оперативної інформації та військової таємниці військовослужбовці країни А застосовували до військовополонених тортури, а також утримували їх у неналежних умовах тощо.

Проаналізуйте відповідність дій країни А міжнародно-правовим актам та принципам міжнародного гуманітарного права.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань і завдань з теми практичного заняття, а також визначаються міжнародно-правові акти та законодавство України, положення яких дозволили досягти навчальної мети заняття.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.

3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.
14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.
17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Алієв Р.В., Ануфрієв М.І., Бортняк В.А. Міжнародне гуманітарне право. Особливості застосування в умовах збройної агресії РФ проти України : підручник. Київ : Професіонал, 2023. 598 с.
2. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.
3. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

4. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції : науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.

5. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

6. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

7. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.] Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.

8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

9. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 292 с.

10. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.

Додаткова:

1. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>

2. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ: Фенікс, 2018. 718 с.

3. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ: Фенікс, 2017. 40 с.

Тема № 6. Актуальні проблеми міжнародного співробітництва у протидії злочинності

Семінарське заняття № 6: Актуальні проблеми міжнародного співробітництва у протидії злочинності

Навчальна мета заняття: формування цілісного уявлення про сутність і особливості здійснення міжнародного співробітництва у протидії злочинності, передумови налагодження і етапи розвитку даного співробітництва держав; засвоєння комплексу знань про напрями, принципи і організаційно-правові форми здійснення міжнародного співробітництва у протидії злочинності;

з'ясування ролі і місця міжнародного співробітництва у протидії злочинності у справі підтримання міжнародного правопорядку.

Кількість годин – 2 год.

Навчальні питання:

1. Міжнародне співробітництво як пріоритетний напрям у протидії злочинності.
2. Принципи міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
3. Правова допомога у кримінальних справах.
4. Міжнародно-правове регулювання інституту видачі осіб (екстрадиції).
5. Міжнародне співробітництво у протидії злочинності у рамках міжнародних міжурядових організацій.
6. Міжнародне співробітництво у протидії злочинності у рамках міжнародних неурядових організацій.

Методичні вказівки:

У межах даної теми потрібно дати загальну характеристику міжнародного співробітництва у протидії злочинності, розкрити його сутність, напрями і особливості здійснення в сучасних умовах розвитку міжнародних відносин. Приступаючи до висвітлення питань, слід зазначити, що жодна держава світу незалежно від рівня її розвитку не має імунітету проти злочинності. Величезні ресурси злочинців і злочинних угруповань роблять боротьбу правоохоронних органів з цим злочином нерівномірною. Навіть в тих випадках, коли злочини мають місце в межах національних кордонів, існують стимули для міжнародного співробітництва в боротьбі з ними. Без уніфікації у визначеній мірі національних кримінально-процесуальних норм різних держав, що регламентують процес розслідування і оперативно-розшукову діяльність, без об'єднання і координації зусиль правоохоронних органів багатьох держав світу подолати це соціальне зло неможливо. Тому, найважливішим елементом ефективної протидії злочинності, що набуває останнім часом усе більш глобального характеру, є міжнародне співробітництво. Завершуючи відповідь, потрібно розкрити сутність міжнародного співробітництва у протидії злочинності і визначити основні напрями його здійснення.

Відповідаючи на наступні питання слід зауважити, що міжнародне співробітництво у протидії злочинності накладає на держави, що приймають участь у цій діяльності, певні зобов'язання. У першу чергу ці зобов'язання полягають у необхідності дотримуватися визначених принципів, які поділяються на два різновиди – основні (загальні) та спеціальні (галузеві). Потрібно розкрити сутність основних (загальних) принципів (суверенна рівність держав; невтручання у внутрішні справи; повага прав людини і основних свобод; сумлінне виконання міжнародних зобов'язань) і спеціальних (галузевих) принципів (невідворотність покарання, гуманність, ефективність, швидке реагування), відобразити їхню роль у здійсненні міжнародного співробітництва у протидії злочинності, а також вказати міжнародно-правові документи, в яких вони закріплюються.

Розкриваючи наступне питання, в першу чергу, потрібно розмежувати два механізми регулювання міжнародного співробітництва держав у протидії злочинності: договірно-правовий (або конвенційний) і організаційний (інституційний), у рамках міжнародних організацій. Договірно-правовий механізм включає: міжнародні угоди, конвенції і договори, які зобов'язують держави вживати заходи для протидії злочину. Виникнення міжнародних правоохоронних організацій є відгуком на потребу держав у постійних формах узгодження і координації спільних зусиль у визначеній галузі і заданих межах. Між двома названими механізмами співробітництва держав існує постійна взаємодія.

Питання цільових виступів:

1. Організаційна (інституційна) форма міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
2. Договірно-правова (конвенційна) форма міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
3. Двосторонні договори як правова основа міжнародного співробітництва держав у справі протидії злочинності.

Теми рефератів:

1. Становлення і основні етапи розвитку міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
2. Суб'єкти міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
3. Співробітництво України з Інтерполом у протидії злочинності.
4. Співробітництво України з Європолом у протидії злочинності.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.
14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.
17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.
3. Камінська Н., Щербань Є. Імплементация Римського статуту Міжнародного кримінального суду : досвід зарубіжних держав та України : монографія. Київ-Одеса : Фенікс, 2021. 214 с.
4. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції : науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.
5. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.
6. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
7. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.] Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.
8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

Додаткова:

1. Borko A., Nehodchenko V., Volobuieva O., Kharaberiush I., Lohvynenko Ye. Fighting against cybercrime: problems and prospects in Ukraine and the world. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Special Issue 2. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Fighting-against-cybercrime-problems-and-prospects-in-Ukraine-and-the-world-1544-0044-22-SI-2-352.pdf>
2. Voitsikhovskiy A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*. 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk
3. Адрейченко С. С., Зелінська Н. А., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Теорія та практика міжнародного кримінального права. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.
4. Базов О. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві. *Публічне право*. 2018. № 1 (29). С. 123-133. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/29/15.pdf>

5. Веремієнко С. В. Напрямки та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. *Право і суспільство*. 2019. Вип. 2 (2). 2019. С. 229-233. URL: http://www.pravoisuspiilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_2/42.pdf
6. Войціховський А. В. Кібербезпека як важлива складова системи захисту національної безпеки європейських країн. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 53. С. 26-37. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/voitsikhovskyy_53.pdf
7. Войціховський А. В. Кібербезпека як напрям євроатлантичної інтеграції України. *Право і безпека у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції*: збірник статей та тез наукових повідомлень за матеріалами дискусійної панелі II Харківського міжнародного юридичного форуму, м. Харків, 28 вересня 2018 р. / редкол.: Ю. Г. Барабаш, Т. М. Анакіна, Д. В. Аббакумова. Харків : Право, 2018. С. 42-48. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4745/Kiberbezpeka%20yak%20napriam%20yevroatlantychnoi%20intehratsii%20Ukrainy_%20%20Voitsikhovskiy%20_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
8. Войціховський А. В. Особливості договірно-правового регулювання співробітництва держав у сфері протидії злочинності на двосторонньому рівні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. Вип. 2 (77). С. 56-63. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2100/osoblivosti_dogovirno_pravogo_regulyuvannya_spivrobitnictva_derzhav_u_sferi_protidiyi_zlo_hinnosti_na_dvostoronn_omu_rivni.pdf?sequence=2&isAllowed=y
9. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>
10. Калайда Б. І. Розвиток міжнародного співробітництва Національної поліції України в умовах активізації євроінтеграційних процесів. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 18. С. 304-309. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/46.pdf
11. Крушніцька О. В. Розмежування поняття правової допомоги. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 98-102. DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.15. URL: <https://chasprava.com.ua>
12. Поплавський А. Проблеми державного регулювання діяльності міжнародного співробітництва у боротьбі зі організованою злочинністю. *Аспекти публічного права*. 2019. Вип. 7 (1-2). С. 5-13. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=aplup_2019_7_1-2_3
13. Попко В.В. Органи міжнародного кримінального правосуддя: множинність інституційних моделей. *Часопис Київського університету права*.

Практичне заняття № 7: Актуальні проблеми міжнародного співробітництва у протидії злочинності

Навчальна мета заняття: формування цілісного уявлення про сутність і особливості здійснення міжнародного співробітництва у протидії злочинності, передумови налагодження і етапи розвитку даного співробітництва держав; засвоєння комплексу знань про напрями, принципи і організаційно-правові форми здійснення міжнародного співробітництва у протидії злочинності; з'ясування ролі і місця міжнародного співробітництва у протидії злочинності у справі підтримання міжнародного правопорядку.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – згідно розкладу занять.

Навчальні питання:

1. Міжнародне співробітництво як пріоритетний напрям у протидії злочинності.
2. Принципи міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
3. Правова допомога у кримінальних справах.
4. Міжнародно-правове регулювання інституту видачі осіб (екстрадиції).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формується його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість міжнародного співробітництва у протидії злочинності задля забезпечення міжнародного правопорядку.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення курсантами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання і завдання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь кожного навчального питання і завдання повинне бути викладене в окремому зошиті у письмовій формі, із посиланням на відповідні норми міжнародно-правових актів і законодавство України.

Завдання для опрацювання:

1. Розкрийте форми, види і рівні міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
2. Проаналізуйте принципи міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
3. Визначте особливості здійснення правової допомоги у кримінальних справах.

4. Назвіть підстави для видачі і відмови у видачі особи (екстрадиції).
5. Проаналізуйте міжнародно-правові акти, що регламентують здійснення видачі особи (екстрадиції).
6. Дайте загальну характеристику європейському ордеру на арешт.

Задача:

Громадянин Китаю С. вчинив тяжкі злочини на території Китаю і покинув країну свого проживання. У ході слідства китайські правоохоронні органи встановили особу вчинення тяжких злочинів, а також отримали інформацію про те, що громадянин Китаю С. знаходиться на території України в м. Харків. За кримінальним законодавством Китаю за злочини, вчинені громадянином С. передбачена смертна кара, тому китайська сторона наполегливо вимагає в Україні видати їм злочинця для притягнення до відповідальності.

Дайте аргументовану відповідь щодо дій української сторони з притягнення до відповідальності громадянина Китаю С. (з посиланнями на міжнародно-правові акти і законодавство України).

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань і завдань з теми практичного заняття, а також визначаються міжнародно-правові акти та законодавство України, положення яких дозволили досягти навчальної мети заняття.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.
14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.
17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.

2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.
3. Камінська Н., Щербань Є. Імплементация Римського статуту Міжнародного кримінального суду : досвід зарубіжних держав та України : монографія. Київ-Одеса : Фенікс, 2021. 214 с.
4. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції : науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.
5. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.
6. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
7. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.] Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.
8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

Додаткова:

1. Borko A., Nehodchenko V., Volobuieva O., Kharaberiush I., Lohvynenko Ye. Fighting against cybercrime: problems and prospects in Ukraine and the world. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Special Issue 2. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Fighting-against-cybercrime-problems-and-prospects-in-Ukraine-and-the-world-1544-0044-22-SI-2-352.pdf>
2. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*. 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk
3. Адрейченко С. С., Зелінська Н. А., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Теорія та практика міжнародного кримінального права. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.
4. Базов О. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві. *Публічне право*. 2018. № 1 (29). С. 123-133. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/29/15.pdf>
5. Веремієнко С. В. Напрямки та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. *Право і суспільство*. 2019. Вип. 2 (2). 2019. С. 229-233. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_2/42.pdf

6. Войціховський А. В. Кібербезпека як важлива складова системи захисту національної безпеки європейських країн. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 53. С. 26-37. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/voysikhovskyy_53.pdf

7. Войціховський А. В. Кібербезпека як напрям євроатлантичної інтеграції України. *Право і безпека у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції*: збірник статей та тез наукових повідомлень за матеріалами дискусійної панелі II Харківського міжнародного юридичного форуму, м. Харків, 28 вересня 2018 р. / редкол.: Ю. Г. Барабаш, Т. М. Анакіна, Д. В. Аббакумова. Харків : Право, 2018. С. 42-48. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4745/Kiberbezpeka%20yak%20napriam%20yevroatlantlychnoi%20intehratsii%20Ukrainy_%20%20Voitsikhovskyi%20_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

8. Войціховський А. В. Особливості договірно-правового регулювання співробітництва держав у сфері протидії злочинності на двосторонньому рівні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. Вип. 2 (77). С. 56-63. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2100/osoblivosti_dogovirno_pravogo_regulyuvannya_spivrobitnictva_derzhav_u_sferi_protidiyi_zlo_hinnosti_na_dvostoronn_omu_rivni.pdf?sequence=2&isAllowed=y

9. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>

10. Калайда Б. І. Розвиток міжнародного співробітництва Національної поліції України в умовах активізації євроінтеграційних процесів. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 18. С. 304-309. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/46.pdf

11. Крушніцька О. В. Розмежування поняття правової допомоги. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 98-102. DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.15. URL: <https://chasprava.com.ua>

12. Поплавський А. Проблеми державного регулювання діяльності міжнародного співробітництва у боротьбі зі організованою злочинністю. *Аспекти публічного права*. 2019. Вип. 7 (1-2). С. 5-13. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=aplup_2019_7_1-2_3

13. Попко В.В. Органи міжнародного кримінального правосуддя: множинність інституційних моделей. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 304-311. DOI: 10.36695/2219-5521.1.2021.60. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/682/646>

Практичне заняття № 8: Актуальні проблеми міжнародного співробітництва у протидії злочинності

Навчальна мета заняття: формування цілісного уявлення про сутність і особливості здійснення міжнародного співробітництва у протидії злочинності, передумови налагодження і етапи розвитку даного співробітництва держав; засвоєння комплексу знань про напрями, принципи і організаційно-правові форми здійснення міжнародного співробітництва у протидії злочинності; з'ясування ролі і місця міжнародного співробітництва у протидії злочинності у справі підтримання міжнародного правопорядку.

Кількість годин – 2 год.

Місце проведення – згідно розкладу занять.

Навчальні питання:

1. Міжнародне співробітництво у протидії злочинності у рамках міжнародних міжурядових організацій.
2. Діяльність ООН у здійсненні міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
3. Інтерпол як центр міжнародного співробітництва у протидії злочинності.
4. Діяльність Європолу у протидії злочинності.
5. Співробітництво у протидії злочинності у рамках Євроюсту.
6. Міжнародне співробітництво у протидії злочинності у рамках міжнародних неурядових організацій.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

У вступній частині практичного заняття формується його мета та визначаються навчальні питання, що мають бути розглянуті; оголошується завдання, аналіз яких забезпечує досягнення навчальної мети. Підкреслюється теоретична і практична значимість міжнародного співробітництва у протидії злочинності задля забезпечення міжнародного правопорядку.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне опанування навчального матеріалу під час заняття здійснюється шляхом обговорення курсантами під контролем викладача заздалегідь підготовлених ними відповідей на навчальні питання і завдання, перевірки й оцінювання викладачем підготовленого матеріалу. При цьому відповідь кожного навчального питання і завдання повинне бути викладене в окремому зошиті у письмовій формі, із посиланням на відповідні норми міжнародно-правових актів і законодавство України.

Завдання для опрацювання:

1. Розкрийте особливості міжнародного співробітництва у протидії злочинності у рамках міжнародних міжурядових організацій.
2. Визначте роль і місце ООН у системі органів з протидії злочинності.

3. Проаналізуйте основні напрями діяльності Інтерполу у протидії злочинності.

4. Розкрийте особливості співробітництва держав у протидії злочинності у рамках Європолу.

5. Проаналізуйте діяльність Євроюсту у системі кримінально-правового співробітництва ЄС.

6. Розкрийте особливості міжнародного співробітництва у протидії злочинності у рамках міжнародних неурядових організацій.

Задача:

Громадянин України П. здійснив пограбування банківської установи у м. Київ. Під час досудового розслідування було встановлено, що громадянин П. разом із награваними грошовими коштами і ювелірними виробами після скоєння злочину виїхав із території України в Польщу. Згодом у слідства з'явилася інформація, що громадянин П. мав намір покинути Польщу і розміститися в одній із країн ЄС.

Дайте аргументовану відповідь щодо дій української сторони з притягнення до відповідальності громадянина України П. (з посиланнями на міжнародно-правові акти і законодавство України).

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

У заключній частині заняття підводяться підсумки щодо розгляду усіх навчальних питань і завдань з теми практичного заняття, а також визначаються міжнародно-правові акти та законодавство України, положення яких дозволили досягти навчальної мети заняття.

Література

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.

3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.

5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.
12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.
14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.
17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.
3. Камінська Н., Щербань Є. Імплементация Римського статуту Міжнародного кримінального суду : досвід зарубіжних держав та України : монографія. Київ-Одеса : Фенікс, 2021. 214 с.
4. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції : науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.
5. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.
6. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
7. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.] Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.
8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

Додаткова:

1. Borko A., Nehodchenko V., Volobuieva O., Kharaberiush I., Lohvynenko Ye. Fighting against cybercrime: problems and prospects in Ukraine and the world. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Special Issue 2. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Fighting-against-cybercrime-problems-and-prospects-in-Ukraine-and-the-world-1544-0044-22-SI-2-352.pdf>
2. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*. 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk
3. Адрейченко С. С., Зелінська Н. А., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Теорія та практика міжнародного кримінального права. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.
4. Базов О. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві. *Публічне право*. 2018. № 1 (29). С. 123-133. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/29/15.pdf>

5. Веремієнко С. В. Напрямки та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. *Право і суспільство*. 2019. Вип. 2 (2). С. 229-233. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_2/42.pdf
6. Войціховський А. В. Кібербезпека як важлива складова системи захисту національної безпеки європейських країн. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 53. С. 26-37. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/voysikhovskyy_53.pdf
7. Войціховський А. В. Кібербезпека як напрям євроатлантичної інтеграції України. *Право і безпека у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції*: збірник статей та тез наукових повідомлень за матеріалами дискусійної панелі II Харківського міжнародного юридичного форуму, м. Харків, 28 вересня 2018 р. / редкол.: Ю. Г. Барабаш, Т. М. Анакіна, Д. В. Аббакумова. Харків : Право, 2018. С. 42-48. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4745/Kiberbezpeka%20yak%20napriam%20yevroatlantychnoi%20intehratsii%20Ukrainy_%20%20Voitsikhovskiy%20_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
8. Войціховський А. В. Особливості договірно-правового регулювання співробітництва держав у сфері протидії злочинності на двосторонньому рівні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. Вип. 2 (77). С. 56-63. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2100/osoblivosti_dogovirno_pravogo_regulyuvannya_spivrobitnictva_derzhav_u_sferi_protidiyi_zlo_hinnosti_na_dvostoronn_omu_rivni.pdf?sequence=2&isAllowed=y
9. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>
10. Калайда Б. І. Розвиток міжнародного співробітництва Національної поліції України в умовах активізації євроінтеграційних процесів. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 18. С. 304-309. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/46.pdf
11. Крушніцька О. В. Розмежування поняття правової допомоги. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 98-102. DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.15. URL: <https://chasprava.com.ua>
12. Поплавський А. Проблеми державного регулювання діяльності міжнародного співробітництва у боротьбі зі організованою злочинністю. *Аспекти публічного права*. 2019. Вип. 7 (1-2). С. 5-13. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=aplup_2019_7_1-2_3
13. Попко В.В. Органи міжнародного кримінального правосуддя: множинність інституційних моделей. *Часопис Київського університету права*.

3. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду : Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 № 3-в/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
6. Загальна декларація прав людини 1945 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
7. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. Регламент Європейського суду з прав людини // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067.

12. Римський статут міжнародного кримінального суду // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

13. Статут міжнародної організації кримінальної поліції // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142.

14. Статут Організації Об'єднаних Націй // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

15. Статут Ради Європи // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001.

16. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16.

17. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

18. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції 2016 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16.

Підручники та навчальні посібники

1. Алієв Р.В., Ануфрієв М.І., Бортняк В.А. Міжнародне гуманітарне право. Особливості застосування в умовах збройної агресії РФ проти України : підручник. Київ : Професіонал, 2023. 598 с.

2. Анакіна Т. М., Гавриленко О. А., Крістані Ф. Основи права Європейського Союзу : підручник / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 456 с.

3. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.

4. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник. Київ : Ліра-Ка, 2018. 408 с.

5. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.

6. Гавриленко О. А., Сироїд Т. Л., Новікова Л. В. Історія міжнародного права : хрестоматія-практикум. Харків : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

7. Камінська Н., Щербань Є. Імплементация Римського статуту Міжнародного кримінального суду : досвід зарубіжних держав та України : монографія. Київ-Одеса : Фенікс, 2021. 214 с.

8. Малиновська Т. М., Шорохова Г. М. Міжнародні стандарти щодо захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції : науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС, 2016. 70 с.

9. Мицик В. В., Буроменський М. В., Буткевич О. В. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 1. Основи теорії. 2019. 416 с.

10. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право : підручник / під. ред. В. В. Мицика. Харків : Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.

11. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.] Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.

12. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

13. Сироїд Т. Л., Гавриленко О. А., Тітов Є. Б., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / під ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 292 с.

14. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.

15. Шпакович О.М. Право міжнародних організацій : навчальний посібник. Київ : Фенікс, 2021. 132 с.

Додаткова:

1. Borko A., Nehodchenko V., Volobuieva O., Kharaberiush I., Lohvynenko Ye. Fighting against cybercrime: problems and prospects in Ukraine and the world. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Special Issue 2. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Fighting-against-cybercrime-problems-and-prospects-in-Ukraine-and-the-world-1544-0044-22-SI-2-352.pdf>

2. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Marchuk M.. The Legal Mechanisms of Ensuring Regional Cooperation in Combatting Crime Within the Framework of the Council of Europe: Experience of Ukraine. *The Central European Journal of International and Security Studies (CEJISS)*. 2019. Volume 13. Issue 1. p. 138-160. URL: https://www.cejiss.org/the-legal-mechanisms-of-ensuring-regional-cooperation-in-combatting-crime-within-the-framework-of-the-council-of-europe-experience-of-ukraine?fbclid=IwAR2el_dNrQwU_U5YpDji0GJcS7iVdch4mX1j_nesgmMWgAIN9uopNjJsEhk

3. Voitsikhovskyi A., Bakumov O., Ustymenko O., Syroid T. The right of access to the internet as fundamental human right given the development of global information society. *Law, State and Telecommunications Review. Revista de Direito, Estado e Telecomunicações*. 2021 (May). Volume 13. n. 1, pp. 1-19. URL: <https://periodicos.unb.br/index.php/RDET/issue/view/2241>

4. Адрейченко С. С., Зелінська Н. А., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д. О. Теорія та практика міжнародного кримінального права. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.

5. Базов О. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві. *Публічне право*. 2018. № 1 (29). С. 123-133. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/29/15.pdf>
6. Вайцеховська О. Р. Особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Право і суспільство*. 2018. № 6. С. 235-240. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/6_2018/part_1/42.pdf
7. Веремієнко С. В. Напрямки та форми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. *Право і суспільство*. 2019. Вип. 2 (2). 2019. С. 229-233. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_2/42.pdf
8. Войціховський А. В. Кібербезпека як важлива складова системи захисту національної безпеки європейських країн. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 53. С. 26-37. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/voysikhovsky_53.pdf
9. Войціховський А. В. Кібербезпека як напрям євроатлантичної інтеграції України. *Право і безпека у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції*: збірник статей та тез наукових повідомлень за матеріалами дискусійної панелі II Харківського міжнародного юридичного форуму, м. Харків, 28 вересня 2018 р. / редкол.: Ю. Г. Барабаш, Т. М. Анакіна, Д. В. Аббакумова. Харків : Право, 2018. С. 42-48. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4745/Kiberbezpeka%20yak%20napriam%20yevroatlantychnoi%20intehratsii%20Ukrainy_%20%20Voitsikhovskyi%20_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
10. Войціховський А. В. Особливості договірно-правового регулювання співробітництва держав у сфері протидії злочинності на двосторонньому рівні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. Вип. 2 (77). С. 56-63. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2100/osoblivosti_dogovirno_pravogo_regulyuvannya_spivrobitnictva_derzhav_u_sferi_protidiyi_zlochinosti_na_dvostoronn_omu_rivni.pdf?sequence=2&isAllowed=y
11. Войціховський А.В., Бакумов О.С. Збройна агресія Російської Федерації проти України як загроза системі колективної безпеки. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 134-145.
12. Войціховський А.В., Марчук М.І., Логвиненко Є.С. Міжнародно-правовий статус «невизнаних держав» як особливих політико-територіальних утворень. *Право і безпека*. 2022. Том 84. № 1. С. 115-123.
13. Гоар В. Г. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40. URL: <https://chasprava.com.ua>
14. Грабович Т. А. Генеза концепції міжнародної відповідальності держав. *Правова держава*. 2020. № 39. С. 55-61. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.39.212980>. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/212980>
15. Дудко А. Г. Невизнані держави як вторинні суб'єкти міжнародного права. С. 54-56.

URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5355/1/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_p054-056.pdf

16. Задорожній О. В., Поєдинок О. Р. Від теорії міжнародного до практики захисту прав людини: монографія. Київ : Фенікс, 2018. 718 с.

17. Калайда Б. І. Розвиток міжнародного співробітництва Національної поліції України в умовах активізації євроінтеграційних процесів. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 18. С. 304-309. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/46.pdf

18. Камінська Н.В., Акімов М.О. Відповідальність держави за знищення цивільних повітряних суден : особливості міжнародно-правового та національного регулювання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Том 3. № 91. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1006/908>

19. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ : Фенікс, 2017. 40 с.

20. Крушніцька О. В. Розмежування поняття правової допомоги. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 98-102. DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.15. URL: <https://chasprava.com.ua>

21. Поплавський А. Проблеми державного регулювання діяльності міжнародного співробітництва у боротьбі зі організованою злочинністю. *Аспекти публічного права*. 2019. Вип. 7 (1-2). С. 5-13. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=aplup_2019_7_1-2_3

22. Попко В.В. Органи міжнародного кримінального правосуддя: множинність інституційних моделей. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 304-311. DOI: 10.36695/2219-5521.1.2021.60. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/682/646>

23. Фролова О. М. Роль ООН в системі міжнародної інформаційної безпеки. *Електронне видання Інституту міжнародних відносин «Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки»*. 2018. № 18. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3468

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home> – офіційний сайт Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ);

2. https://europa.eu/european-union/index_en – офіційний сайт Європейського Союзу (ЄС);

3. <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe> – офіційний сайт Ради Європи (РЄ);

4. <https://www.eurojust.europa.eu/> – офіційний сайт агентства Європейського Союзу з питань співробітництва у сфері кримінальної юстиції (Євроюст);

5. <https://www.europol.europa.eu/> – офіційний сайт Європейського поліцейського офісу (Європол);

6. <https://www.icc-cpi.int/about> – офіційний сайт Міжнародного кримінального суду (МКС);
7. <https://www.icj-cij.org/en> – офіційний сайт Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй (МС ООН);
8. <https://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm> – офіційний сайт Організації Північноатлантичного договору (НАТО);
9. <https://www.osce.org/> – офіційний сайт Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ);
10. www.interpol.int/ – офіційний сайт Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерпол);
11. www.un.org – офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй (ООН).